

Ніколаєва Н. М.,

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Запорізького національного університету

ПРОЦЕСИ ФРАЗООУТВОРЕННЯ КОЛОРОНІМА GRÜN У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена потребою вивчення колоронімів у різних сферах людської діяльності. Феномен кольору багатогранний, тому колоропозначення завжди привертало увагу вчених, утім дослідники зазвичай зосереджувалися на лінгвокультурній або індивідуальній характеристиці сприйняття кольору, аналізу функціонування колоропозначення (у нашому дослідженні – колороніма) у публіцистичному тексті приділялося недостатньо уваги. Тим часом виникає необхідність визначення місця феномена колоропозначення в сучасній німецькій мові й розкриття участі колоронімів у процесах фразоутворення, з'ясування особливостей функціонування колористичних позначень у різних сферах соціального життя.

У результаті аналізу, здійсненого на матеріалі інтернет-версій німецьких видань Deutschland та Zeit, виявлено особливості вживання колороніма grün та його лексико-фразеологічних дериватів у сучасній німецькій мові. Визначено, що колороніми часто вживаються в стійких словосполученнях, серед яких найбільш популярними виявляються субстантивні, дієслівні та ад'єктивні фразеологічні одиниці. Субстантивні фразеологічні одиниці мають один загальний компонент – іменник, який у поєднанні з семантично трансформованими прикметниками, сполучниками, прийменниками утворює численні фразеологізми за моделлю Adj + S.

Дієслівні фразеологізми утворюються за допомогою дієслівно-іменних словосполучень і представлено такими типовими граматичними моделями: Adj + V (прикметник + дієслово), Adj + S + V (прикметник + іменник + дієслово), Präp + S + Adj + V (прийменник + іменник + прикметник + дієслово), S + Adj + V (іменник + прикметник + дієслово). Ад'єктивні фразеологізми з колірним компонентом містять у складі прикметник у ролі стрижневого слова і утворюються за моделлю Adj + Präp + S (прикметник + прийменник + іменник).

Колоронімам в складі фразеологічних одиниць (субстантивних і дієслівних) властиво висловлювати оцінку предмета, явища. Віднесеність фразеологізму до позитивного чи негативного явища залежить від колоративного компоненту, що входить до його складу, який в свою чергу базується на асоціативному досвіді людини.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, колористичний компонент, зелений, німецька мова, колоронім, публіцистичний текст.

Мета дослідження. Визначення особливості вживання фразеологічних одиниць з колористичним компонентом grün у сучасному німецькомовному публіцистичному тексті.

Розглянемо фразеологізми з колористичним компонентом grün.

Субстантивовані фразеологічні одиниці з колористичним компонентом grün утворюють численні фразеологізми моделі Adj + S (прикметник + іменник). Всі ці фразеологізми використовуються для характеристики людини і її діяльності: вікова характеристика (*grüner Junge* 'безвусий молодик'), статус (*die grüne Witwe* 'зелена вдова'), політична діяльність (*grüne Abgeordnete* 'депутати партії 'Зелених', *eine grüne Partei* – 'партія 'Зелених', *grüne Politik machen* 'політика, що проводиться партією 'Зелених', *grün wählen* 'голосувати за партію 'Зелених'), сільськогосподарська діяльність (*der Grüne Bericht* 'щорічно опублікований звіт про становище сільського господарства ФРН', *die Grüne Woche* 'щорічна зимова міжнародна сільськогосподарська виставка у Берліні', *Grüner Plan* 'план заходів з розвитку сільського господарства'), навколишнє середовище (*der grüne Zweig* 'зелена гілка', *die Grüne Insel* 'Ірландія', *die grüne Grenze* 'державний кордон, що проходить природними межами', *auf der grünen Wiese* 'за містом, на незабудованій території', *die grünen Lungen* 'зелені насадження у місті', *grüne Weihnachten* 'Різдво без снігу'), нестиглість плоду (*grüne Äpfel* 'зелені яблука', *grüne Tomaten* 'зелені помідори'), свіжі продукти (*grüne Ware* 'свіжі овочі', *grüner Speck* 'необроблене сало', *grüne Heringe* 'незасолений оселедець'), післяобідній час (*die grüne Stunde* – букв. 'зелена година'), предмети (*der grüne Tisch* 'канцелярський стіл'), релігійні дати (*Grüner Sonntag* 'Вербна неділя', *der Grüne Donnerstag* 'чистий четвер'), діяльність, спрямована на захист навколишнього середовища (*grüne Informationstechnologie* 'інформаційні технології, спрямовані на захист навколишнього середовища', *grüne Ökonomie* 'економія, що проводиться для захисту навколишнього середовища', *grünes Denken* 'думки про захист навколишнього середовища') [1, S. 726].

Наведений приклад є випадком змішаної емоційної оцінки, закладеної у структурі фразеологізму. Досить часто у значенні ідіоми зберігається мотивація, і пряме значення одиниці не несе негативної конотації. вираз *ein grüner Junge* означає 'зелений (безвусий) молодик', і в тому, що він молодий, немає нічого негативного. Але молодість одночасно означає недосвідченість та незрілість, що надає цьому виразу глузливого відтінку, і фразеологізм набуває негативної конотації:

Das ist eigentlich hochkomisch. Was Mahlmann Ihnen nämlich schenkte, war mit meinem Geld bezahlt. Er nahm mir ja alles ab, ich war noch ein ganz grüner Junge [Deutschland, 20. Dezember, 2014].

У фразеологічних одиницях колоронім *grün* виступає, перш за все, як символ молодості, природи. Дуже чітко це виражено у фразеологізмі *bei Mutter Grün schlafen* ‘спати на лоні природи’. У цьому ж зв’язку знаходиться і жартівлива назва *die grüne Witwe* ‘солом’яна вдова’. Так називають жінок, які залишаються вдома в зелених передмістях, в той час як їхні чоловіки впродовж дня знаходяться на роботі в місті, тобто не бувають вдома. Такі фразеологізми є засобом вираження гумору, сатири, іронії. Так, наприклад, у далі поданому контексті, цей фразеологізм вживається в якості власної назви – означає об’єднання жінок у житлову комуну, яку збирається підтримати ‘республіканський клуб’: *Wohnkommune für “grüne Witwen”*.

Wenn 250 Münchner sich bereifinden, eine “Arbeitsgemeinschaft zur Gründung eines kooperativen Familienverbandes” zu unterstützen, einen Familienverband, der laut Satzung “die Auflösung der üblichen Kleinfamilienstruktur zugunsten einer rentableren und produktiveren größeren Gruppe zur Erleichterung persönlicher Kontakte und der Kommunikation” anstrebt; wenn im Republikanischen Club Köln statt der erwarteten dreißig Interessierten 150 kamen, um die Gründung einer Großfamilie vorzubereiten; wenn Fernsehen und Presse sich dieses Themas ausführlich annehmen [Deutschland, 22. Oktober, 2015].

Далі в контексті словосполучення *Grüne Witwe* використовується в якості назви алкогольного коктейлю, для приготування якого потрібно м’ятний лікер і листя м’яти, таким чином колір, коктейлю визначив його назву:

Der Cocktail Grüne Witwe ist ein würziger Shortdrink. Einen Tumbler oder ein kleines Whiskyglas ungefähr zur Hälfte mit Crushed Ice füllen. Pfefferminzlikör über das Eis gießen. Gin und trockenen Martini zufügen und den Cocktail Grüne Witwe vorsichtig umrühren. Das Glas mit einer Zitronenscheibe und frischen Pfefferminzblättern dekorieren. Cocktail Grüne Witwe mit Trinkhalm servieren [Die Zeit, 2. April, 2018].

Екологічно чистій продукції приділяється у Німеччині велика увага, про що свідчить наявність у публіцистичному тексті як відомих уже словосполучень, так і нових. Наприклад, словосполучення *die Grüne Woche* зафіксовано у словнику на позначення щорічної зимової міжнародної сільськогосподарської виставки у Берліні:

Was Renate Künast antreibt ... Sonnleitner im gleichen Jahr die Grüne Woche in Berlin eröffnete, ahnte der wohl, was auf ihn zukommen würde: Die Neue stand voll im Stoff und stahl ihm routiniert die Schau. Diesem Amt verdankt sie eine enorme Popularität, es hat ihr viel mehr ... [Die Zeit, 22. Oktober, 2012]. Словосполучення *grüne Geschäfte* – букв. ‘зелені магазини’, *grüne Mode* – букв. ‘зелена мода’ є новими, авторськими і не зафіксовані у словниках:

Wir können's besser: Das Blog für eine Wirtschaft, die Ressourcen und Klima schont. Von Marlies Uken um 11:13 Uhr ... Liebe Leser, der Endspurt ist eingeläutet: Ich verabschiede mich in Elternzeit. Bis Anfang kommenden Jahres hat nun Gastbloggerin Kirsten Brodde aus Hamburg hier das Sagen. Sie ist eine versierte Kennerin von Grünen Geschäften – insbesondere denen mit Grüner Mode, wie sie in ihrem eigenen Blog zeigt [Die Zeit, 27. September, 2010].

Стійке словосполучення *die grüne Stunde*, згідно з лексикографічними джерелами позначає післяобідній час, а в нижчеподаних контекстах набуває іншого значення. У першому прикладі цей фразеологізм позначає час, відведений для отримання знань про природу і навколишнє середовище:

Die Grüne Stunde – nur für Erwachsene findet jeden 1. Dienstag im Monat um 15 Uhr im Naturkundemuseum Potsdam statt. Mit einem anspruchsvollen Programm können sich Erwachsene über wechselnde Themen aus Natur und Umwelt informieren, aktiv werden sowie ihr Wissen und ihre Erfahrungen austauschen [Die Zeit, 11. März, 2011].

У другому прикладі цей фразеологізм служить позначенням лікувальної терапії, назва якої походить від сировини, яку використовують при цьому, тобто рослин:

GRÜNE STUNDE.

Im Garten gibt es jederzeit etwas zu gießen, aufzubinden, auszubutzen, abzupflücken, zu vermehren, zu ernten oder zu bewundern. Wir fühlen uns aufgefordert, Hand anzulegen. Tätigkeiten im Garten sind alltagsvertraut, vielfältig und an die Fähigkeiten der Teilnehmer anzupassen. ... Entsprechend des Jahresverlaufs biete ich Gartentherapie als "Grüne Stunde" zur Anregung und Förderung der körperlichen, geistigen und sozialen Fähigkeiten für Privatpersonen oder öffentliche Einrichtungen an [Die Zeit, 7. September, 2020].

У цьому прикладі фразеологічне поєднання *grünes Geld*, якого немає в лексикографічних джерелах, означає гроші, які можна отримати завдяки інвестиціям у будь-які фонди, що займаються виробництвом екологічно чистої продукції: від продуктів харчування до енергії. Гроші завжди привертають увагу, а в поєднанні з темою про екологічну чистоту, яка дуже важлива у житті сучасного суспільства, вони стануть ще більш привабливими і виконують функцію ‘логічного наголосу’, тобто підкреслюють важливість інформації. Головна позиція фразеологізму має суттєве значення для встановлення контакту з читачем – адресатом. Колір, який є складовим компонентом цього фразеологізму, вказує на позитивне ставлення мовця до цього явища:

‘Grünes Geld’ lockt Anleger ... Fondsvolumen überspringt Marke von 3 Milliarden DM. ‘Grünes Geld’ gewinnt unter deutschen Kapitalanlegern immer mehr an Attraktivität [Die Zeit, 24. Januar, 2016].

Дієслівні фразеологізми з колоронімом *grün* представлено такими типовими граматичними моделями: **Adj + V** (прикметник + дієслово): *grün (um den Schnabel) sein, noch grün (hinter den Ohren) sein* ‘бути незрілим, недосвідченим’, *grün um die Nase sein* 1. ‘виглядати хворим і слабким’, 2. ‘бути молодим і недосвідченим’, *sich grün machen* – ‘бути високої думки про себе’, *j-m grün sein* ‘ставитися з симпатією до кого-небудь’ [2, S. 283], причому останній фразеологізм є єдиним з позитивним емоційно-оціночним маркуванням. У цьому фразеологізмі *grün* як основний природний колір виступає в якості символу надії і вічного життя, тому і викликає позитивний настрій.

У поданому контексті дієслівний фразеологізм *grün um die Nase sein* використовується для позначення поганого стану здоров’я знаменитої актриси Анжеліни Джолі:

Als Angelina Jolie im April 2010 zu einem Geschäftstreffen etwas wackelig auf den Beinen und grün um die Nase erschien, munkelte die britische Grazia, der Grund dafür sei sicher, dass die Hollywood-Schauspielerin schwanger wäre – was sich als reine Spekulation erwies [Deutschland, 12. April, 2010].

Колоронім *grün* часто вживається у складі дієслівних фразеологізмів, які утворені за такими граматичними моделями **Adj + S + V** (Substantiv mit Adjektiv + Verb) (прикметник + іменник + дієслово): *eine grüne Hand haben, einen grünen Daumen haben* ‘вміти доглядати за квітами і рослинами’, *jmd. grünes Licht*

geben 'вирішувати що-небудь', *grüne Produkte kaufen* 'купувати екологічно чисті продукти'. **Präp + Adj + S + V** (прийменник + прикметник + іменник + дієслово): *auf einen grünen Zweige kommen* 'мати успіх у житті', *auf keinen grünen Zweige kommen* 'не мати успіху в житті', *etwas über den grünen Klee loben* – розм. 'сильно хвалити когось за щось', *unter dem grünen Rasen ruhen* – букв. 'спочивати під зеленою травою', *unter dem grünen Rasen liegen* – букв. 'лежати під зеленою травою', *etw. vom grünen Tisch aus entscheiden* 'вирішувати що-небудь бюрократично', *über grüne Seife reden* 'нерозумно і незрозуміло висловлюватися' [2].

Парні фразеологізми з колірним компонентом *grün* надано такою моделлю: **Adj + Konj + Adj + V** (прикметник + сполучник + прикметник + дієслово) *j-n blau und grün ärgern, j-n blau und grün schlagen, j-m grün und blau vor den Augen werden* [1]. Як бачимо, ці парні фразеологізми є прикладами стилістичного прийому плеоназму, де колороніми виконують експресивну функцію.

Фразеологізм *jemanden grün und blau schlagen* 'сильно побити когось' вживається в контексті у зміненому вигляді: замість інфінітивної форми дієслова *schlagen* вживається дієслово *geschlagen*, для передачі минулого часу:

Kim Kardashian grün und blau geschlagen. Dieses Bild von Kim Kardashian (35) bekommt man wohl nicht so schnell aus dem Kopf. Der TV-Star hat im ganzen Gesicht Verletzungen, wurde sichtlich schlimm verprügelt. Gut, dass sie nicht wirklich ein Opfer von häuslicher Gewalt ist. Aber es gibt genug Frauen die täglich mit solchen Angriffen kämpfen. Darauf will Alexandro Palombo aufmerksam machen [Deutschland, 2. Dezember, 2015].

Тема нижчеподаної статті '*Zur Silberhochzeit grün und blau ärgern*' означає 'злитися на срібне весілля', але в контексті цей фразеологізм вживається з протилежним значенням. Йдеться про театральну п'єсу, яка стала користуватися популярністю, що й відбилося на її відвідуваності:

Zur Silberhochzeit grün und blau ärgern – Dorfen (prä) – Mit dem Stück "Die Silberhochzeit – oder lieber einen Mann, als gar keinen Ärger" hat sich die Theatergruppe der Dorfer Trachtler "D'Stoarösler" einen lustigen Schwank in drei Akten von Regina Rösch ausgesucht, der beim Publikum für jede Menge Heiterkeit sorgte. Die drei ersten Aufführen am Wochenende waren bestens besucht [Deutschland, 1. Januar, 2016].

Паремії з колоронімом *grün* також вживаються у публіцистиці: *es ist alles im grünen Bereich* 'все під контролем', *das Gleiche in Grün* 'одне й те ж саме'. Наприклад, вираз *das Gleiche in Grün* 'одне й те ж саме' знайшов своє застосування в галузі машинобудівників. У 1924 році було створено модель малолітражного авто марки 'Опель', яка була пофарбована в зелений колір. Пізніше з'явилася дуже схожа модель 'Ситроен', звідси і походить вищевказаний вираз. Далі в контексті вираз *das Gleiche in Grün* використовується для характеристики діяльності різних організацій, спрямованих на покращення нашого світу, про невиконання їхніх обіцянок:

Das Gleiche in Grün? Wer sein Geld nachhaltig anlegen will, braucht gesundes Misstrauen. Wer die Welt verbessern will, muss nicht einmal das Haus verlassen. Es genügt, das eigene Geld so anzulegen, dass es hilft, die Erde sauberer zu machen. Das jedenfalls versprechen Anbieter von Wind-Aktien, Umweltfonds oder Solargenussrechten und werben mit Bildern von sattgrünen Wiesen unter strahlendem Sonnenschein [Die Zeit, 6. Juni, 2015].

Отже, фразеологічні одиниці з колоративним компонентом *grün* є обов'язковою складовою публіцистичних текстів.

Дослідження показало, що значення фразеологічних одиниць з колористичним компонентом не завжди збігається зі значенням, зафіксованим у лексикографічних джерелах. Значення стійких словосполучень у публіцистичному тексті залежить від контексту, який і визначає характер конотації (позитивної або негативної). З'ясовано, що конотації здебільшого мають негативний характер. Такий стан речей пояснюється стилістичними функціями, які виконує фразеологізм у мові.

Активне вживання фразеологічних одиниць з колоративним компонентом у німецькомовному публіцистичному тексті вимагає їх всебічного і фундаментального опису, що і визначає перспективність подальших досліджень фразеологізмів з колірним компонентом в мові преси.

Література:

1. Немецко-український фразеологічний словарь : в 2 т. / сост. В.И. Гавриш, О.П. Пророченко. Киев. 1981. Т. 2. 378 с.
2. Deutsches Universalwörterbuch. 6, überarbeitete u. erweiterte Auflage. Mannheim : Dudenverlag, 2007. 2016 S.
3. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch / neu herausgegeben von Dr. Renate Wahrig. München : Burfeind, 2002. 1451 S.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Deutschland. URL: <http://www.deutschland.de/> 2010–2020
2. Zeit. URL: <http://www.zeit.de/index> 2010–2020

Nikolaieva N. Phrasal formation processes of the coloronym grün in modern German language journalistic text

Summary. The relevance of the study is determined by the need to study coloronyms in various spheres of human activity. The phenomenon of color is multifaceted, therefore, color designations have always attracted the attention of scientists, however, researchers usually focused on the linguistic and cultural or individual characteristics of color perception, while insufficient attention was paid to the analysis of the functioning of color designation (in our study – coloronym) in journalistic texts.

Meanwhile, there is a need to determine the place of the phenomenon of color marking in the modern German language and to reveal the participation of coloronyms in the processes of phrase formation, to clarify the peculiarities of the functioning of color markings in various spheres of social life.

As a result of a study based on online versions of German editions *Deutschland*, and *Zeit* features of the use of coloronyms and their lexical-phraseological derivatives in the modern speech were revealed. In our work, special attention is paid to composites with a coloristic component, among which the majority are nouns, although verbs and adjectives are also to be found in modern journalistic texts.

Coloronyms often function as components of phraseological units (nominal and verbal); positive or negative evaluation of a phraseological unit depends on the coloristic component included in it, which in its turn is based on the associative experience of a person. It is determined that set expressions with the coloristic nominations can be divided into seven grammatical models, among which the most popular are the following: 'Adj + N', 'Prep + Adj + N', 'Adj + N + V'.

It has been found out that coloronyms, their lexical and phraseological derivatives that imply the associative experience of the people, are used to reflect all spheres of human life.

Key words: phraseological units, coloristic component, grün, German language, coloronym, journalistic text.